

Sametingets ILO-rapport 2018

For perioden 1. juni 2013 til og med 31. mai 2018

SÁMEDIGGI
SAMETINGET

Ájovárgeaidnu 50
9730 Karasjok/Karášjohka
Telefon +47 78 47 40 00
samediggi@samediggi.no
www.samediggi.no

Sámediggi 2018

Innhold

I	Regelverk som påvirker anvendelsen av konvensjonen	5
1	<i>Innledning</i>	5
1.1	Grunnloven	5
1.2	Sameloven	5
1.3	Finnmarksloven	5
1.4	Folkeregisterloven	6
1.5	Tanaloven	6
1.6	Reindriftsloven	6
1.7	Mineralloven.....	6
1.8	Fiskerilovene.....	6
1.9	Plan- og bygningsloven	7
1.10	Opplæringsloven.....	7
1.11	Friskoleloven.....	7
1.12	Barnehageloven	7
1.12.1	Rammeplan for barnehagen	8
1.13	Likestillings- og diskrimineringslovgivningen	8
II	Informasjon til de ulike artiklene	9
1	<i>Alminnelige retningslinjer</i>	9
1.1	Artikkel 1, 2 og 3	9
1.1.1	Samisk statistikk	9
1.1.2	Likestilling	9
1.1.3	Samiske elever med spesielle behov	9
1.1.4	Mobbing på samiske skoler og barnehager.....	10
1.1.5	Personer med utviklingshemming i samiske områder	10
1.1.6	Vold i nære relasjoner.....	10
1.1.7	Samisk kultur.....	11
1.2	Artikkel 4	12
1.2.1	Samiske språk	12
1.2.2	Mangel på samiskspråklige fagpersoner	12
1.2.3	Sjølaksfisket.....	13
1.2.4	Østsamisk kulturgrunnlag.....	13
1.3	Artikkel 5	13
1.3.1	Samisk kirkeliv.....	13
1.4	Artikkel 6 og 7.....	13
1.4.1	Konsultasjoner.....	13
1.4.2	Budsjettprosedyrer	15
1.4.3	Sametingsvalget	15
1.4.4	Kunnskapsgrunnet i offentlig oppnevnte utvalg	16
1.5	Artikkel 8, 9, 10 og 12.....	16
1.5.1	Domstolene	16
1.5.2	Høyesterettsdommer	17

1.5.3	Kriminalomsorgen	17
1.5.4	Retts hjelp.....	18
2	<i>Landrettigheter</i>	18
2.1	Artikkel 13, 14 og 15.....	18
2.1.1	Finnmarkseiendommen	18
2.1.2	Områdene utenfor Finnmark	19
2.1.3	Reindrift.....	19
2.1.4	Jordbruk.....	20
2.1.5	Tanaavtalen.....	20
2.1.6	Neidenvassdraget.....	21
2.1.7	Fiskeri	21
2.1.8	Fjordfiskeremnda	21
2.1.9	Vårjakt på ender	21
2.1.10	Rovvilt.....	22
3	<i>Yrkesopplæring, håndverk og næring</i>	23
3.1	Artikkel 23	23
3.1.1	Utmarksbruk og utmarksnæringer.....	23
3.1.2	Duodji	23
4	<i>Trygd og helse</i>	23
4.1	Artikkel 25	23
4.1.1	Helse.....	23
4.1.2	Samiske språk innenfor helse- og omsorgstjenesten	23
4.1.3	Barnevern	24
5	<i>Utdanning og kommunikasjon</i>	25
5.1	Artikkel 26, 27, 28 og 29.....	25
5.1.1	Barnehage.....	25
5.1.2	Skole og opplæring	26
5.1.3	Samiske læremidler	28
5.1.4	Samiske språk i offentlig forvaltning.....	28
5.2	Artikkel 31	30
5.2.1	Etablering av sannhets- og forsoningskomisjon.....	30
5.2.2	Informasjon om samiske samfunnsforhold.....	30
6	<i>Kontakt og samarbeid over statsgrensene</i>	30
6.1	Artikkel 32	30
6.1.1	Samiske språk i flere land	30
6.1.2	Grenseoverskridende samarbeid mellom skoler.....	31
7	<i>Forvaltning</i>	31
7.1	Artikkel 33	31
7.1.1	Tilskuddsforvaltning.....	31

I Regelverk som påvirker anvendelsen av konvensjonen

1 Innledning

1. Det samiske folk lever tett på og i det norske samfunnet og er i de fleste tilfeller prisgitt at staten Norge tar hensyn til samene slik at tiltak, ordninger og offentlige tjenester er tilpasset også samer. Sametinget er samtidig avhengig av at staten Norge legger til rette for Sametinget gjennom gode økonomiske og juridiske rammer slik at det kan drive samisk samfunnsutvikling. En del av Sametingets rapportering omhandler derfor i hvilken grad staten Norge oppfyller standardene i ILO-169 og en del omhandler i hvilken grad staten Norge sikrer at Sametinget som samenes representative organ settes i stand til å bevare, utvikle og styrke samiske språk, samisk kultur og samfunnsliv.

1.1 Grunnloven

2. I Norge ble Samerettsutvalget opprettet av den norske regjeringen 10. oktober 1980 for å utrede samiske kulturelle, politiske rettigheter, og de samiske rettighetene knyttet til land, vann og ressurser i Finnmark. Utvalget avga sin første delutredning, NOU 1984: 18 om samenes rettsstilling, 15. juni 1984. Denne utredningen var blant annet grunnlaget for vedtakelsen av sameparagrafen i *Kongerikets Noregs grunnlov* (Grunnloven) § 108 som slår fast at staten skal legge til rette for at den samiske folkegruppen kan sikre og utvikle samisk språk, kultur og samfunnsliv.

1.2 Sameloven

3. Lov 12. juni 1987 nr. 56 om *Sametinget og andre samiske rettsforhold* (sameloven) lovfester samenes representative organ Sametinget og regulerer særlig bruken av samiske språk i offentlig tjenesteyting. Samiskspråklige har rettigheter etter samelovens språkregler til å kommunisere på samisk med offentlige myndigheter.
4. Samisk språkutvalg la frem NOU 2016:18 *Hjertespråket* og etablerte et helhetlig grunnlag for en planmessig politikk for styrking, vitalisering og utvikling av samiske språk. Utvalget foreslår tiltak som gjelder både lovendringer og endringer i dagens ordninger, samt foreslår tiltak som skal styrke situasjonen for de samiske språkene i Norge.

1.3 Finnmarksloven

5. Samerettsutvalget avga sin andre delutredning, NOU 1997: 4 *Naturgrunnlaget for samisk kultur*, i januar 1997. Utredningen omfattet bruk og forvaltning av grunn og naturgoder i Finnmark og vern mot inngrep i grunn og naturgoder i alle samiske bruksområder i landet. Finnmarksloven ble vedtatt i Stortinget i 2005. Finnmarksloven slår fast at samene kollektivt og individuelt, gjennom langvarig bruk av land og vann, har opparbeidet rettigheter til grunn i Finnmark. Loven ble til gjennom en ekstraordinær konsultasjonsprosess mellom Stortingets justiskomiteé og Sametinget. Loven førte til opprettelsen av Finnmarkskommisjonen i 2008 som utreder bruks- og eierrettigheter til grunnen Finnmarkseiendommen (FeFo) overtok da Finnmarksloven trådte i kraft.

1.4 Folkeregisterloven

6. I henhold til lov 9. desember 2016 nr. 88 om *folkeregistrering* (folkeregisterloven), som trådte i kraft i oktober 2017, er det mulig å registrere bruken av enkelte samiske språk i folkeregistret. Forskrift 14. juli 2017 nr. 1201 *Forskrift til folkeregisterloven* inkluderer de tre offisielle samiske språkene nord-, sør- og lulesamisk som har rettigheter i forvaltningsområdet for samisk språk i henhold til sameloven. Sametinget har i konsultasjonsprosessen krevd at også bruken av umesamisk, skoltesamisk og pitesamisk skal kunne registreres.

1.5 Tanaloven

7. Lov 20. juni 2014 nr. 51 om *fiskeretten i Tanavassdraget* (Tanaloven) ordlyd jf. § 6 sier at utarbeidelse av forskrifter og forhandlinger med Finland om fisket i vassdraget skal skje i samråd med den lokale forvaltningen og Sametinget. Loven sier videre at den skal anvendes med de begrensninger som følger av ILO-169 og i samsvar med folkerettens regler om urfolk jf. § 3. Dette angir myndighetenes forpliktelser i forhandlingsprosessen med Finland om overenskomster om fisket i vassdraget.

1.6 Reindriftsloven

8. Lov 15. juni 2007 nr. 40 om *reindrift* (reindriftsloven) tilsier at reindriften selv i større grad skal ha ansvar for ressursforvaltningen gjennom blant annet utarbeidelse av bruksregler for de enkelte reinbeitedistriktene jf. § 57. Myndighetene forutsettes å ha oppgaver av mer kontrollerende karakter. Der hvor den interne forvaltningen ikke fungerer, har likevel myndighetene adgang til å gripe direkte inn, blant annet gjennom ulike former for sanksjoner. Sametinget har ved gjentatte anledninger anført at det er store svakheter ved reindriftsloven og ønsker en helhetlig gjennomgang av loven.

1.7 Mineralloven

9. Stortinget vedtok ny lov 16. juni 2009 nr. 101 om *ervert og utvinning av mineralressurser* (mineralloven) i 2009 uten Sametingets samtykke. Sametinget sendte en supplerende rapport om dette i tilknytning til rapporten for perioden 2008-2013 og ILO oppfordret statlig myndighet og Sametinget å fornye drøftingene for å innarbeide bestemmelser i mineralloven som sikrer en effektiv anvendelse av konvensjonens art. 14 og 15 utenfor Finnmark. Nærings- og fiskeridepartementet har nedsatt en gruppe med tre eksperter som i 2018 skal evaluere mineralloven.

1.8 Fiskerilovene

10. Stortinget vedtok endringer i lov 6. juni 2008 nr. 37 om *forvaltning av marine ressursar* (havressursloven) og lov 26. mars 1999 nr. 15 om *retten til å delta i fiske og fangst* (deltakerloven) i 2012 som oppfølging av utredningen om retten til fisket i havet utenfor Finnmark (NOU 2008: 5). Deltakerloven fastslår retten til fiske for fiskere med båter under 11 meter i samiske områder jf. § 21 tredje ledd. Av havressursloven følger det at ved alle reguleringer av fiske skal det legges vesentlig vekt på hensynet til samisk bruk og dens betydning for samiske lokalsamfunn jf. § 11 6. ledd. I tillegg er det lovfestet en egen fjordfiskemnd som skal bidra til å styrke fjordfiske jf. havressurslova § 8 bokstav b, og det skal ved forskrift fastsettes grenser i fjordene hvor båter over

15 meter ikke har lov å fiske for å sikre dette fisket til lokal fjordfiskeflåte. Sametinget forutsetter at det blir en oppfølgende prosess for å lovfeste retten til fiske.

1.9 Plan- og bygningsloven

11. Stortinget vedtok ny plandel i lov 27. juni 2008 nr. 71 *om planlegging og byggesaksbehandling* (plan- og bygningsloven) i 2009. Loven ga bestemmelser om at sikring av naturgrunnet for samisk kultur, næringsutøvelse og samfunnsnivå er en oppgave og hensyn i all planlegging jf. § 3-1 bokstav c. Den tydeliggjorde reindrifta som en viktig arealbruker jf. § 11-7 andre ledd, fastsatte bestemmelser om medvirkning fra samiske rettighets- og interessehavere jf. § 5-1 og ga Sametinget innsigelsesmyndighet i arealplansaker jf. § 5-4.

1.10 Opplæringsloven

12. Retten til et samisk skoletilbud er i henhold til lov 17. juli 1998 nr. 61 *om grunnskolen og den videregående opplæringa* (opplæringslova) ikke en individuell rettighet for eleven, men begrenses ut fra geografi og antall elever som ønsker et slikt tilbud. Det er kun dersom eleven er bosatt innenfor forvaltningsområdet for samisk språk at eleven har en individuell rett til opplæring på samisk i alle fag. Elever bosatt utenfor samiske distrikt har kun en individuell rett til opplæring i faget samisk, mens retten til å få opplæring i og på samisk er avhengig av at det er ti eller flere elever i en kommune som ønsker slik opplæring. Regjeringen har utnevnt et utvalg og har varslet en helhetlig gjennomgang av opplæringsloven.
13. Samisk språkutvalg har i sin utredning NOU 2016:18 *Hjertespråket* blant annet anbefalt at antallet elever som skal til for å igangsette undervisning på samisk reduseres til tre og at en individuell rett til samisk språkbud blir lovfestet for elever som ikke har samisk som førstespråk og for elever som mottar opplæring i samisk og som bor utenfor forvaltningsområdet for samisk språk.

1.11 Friskoleloven

14. Frittstående skoler er etter lov 4. juli 2003 nr. 84 *om frittstående skolar* (friskolelova) ikke forpliktet til å gi opplæring hverken i faget samisk eller i og på samisk. I realiteten innebærer dette innskrenkede valgmuligheter for samiske elever. En frittstående skole kan tilby opplæring dersom de har søkt om og fått tillatelse til dette fra Utdanningsdirektoratet. Imidlertid er ikke skolen forpliktet til å søke om en slik tillatelse. Samisk språkutvalg har i sin utredning NOU 2016: 18 *Hjertespråket* anbefalt at friskoler skal være forpliktet gjennom friskoleloven til å tilby opplæring i samisk.

1.12 Barnehageloven

15. Lov 17. juni 2005 nr. 64 *om barnehager* (barnehageloven) gir ikke rett til et samisk barnehagetilbud, kun rett til plass i barnehage. Det er heller ikke krav om samiskspråklige ansatte i samiske barnehager. Barnehageloven skiller mellom barnehager innenfor og utenfor forvaltningsområdet for samisk språk. Barnehager som er utenfor forvaltningsområdet har vagere krav til samisk innhold, noe som medfører at noen samiske barn ikke får et likeverdig samisk barnehagetilbud.

1.12.1 Rammeplan for barnehagen

16. Sametinget mener det er bra at gjeldende nasjonal rammeplan for barnehagen ivaretar samiske barns rettigheter og den samiske dimensjonen til en viss grad. Blant annet kommer det frem at barnehager for samiske barn skal fremme barnas samiskspråklige kompetanse, samiske barnehager skal ta i bruk samiske tradisjonelle lærings- og arbeidsmetoder og at barnehage tilbudet utenfor samiske distrikt skal tilpasses barnas samiske bakgrunn. Likevel tar gjeldende rammeplan utgangspunkt i norske verdier, språk og samfunnsliv. Konsekvensen av dette er at barnehager og barnehageeiere kan komme i et dilemma når det gjelder valg av verdier og prioritering av innholdet. Dette bidrar til at barnehageeiere kan velge bort samisk innhold uten konsekvenser eller sanksjoner.

1.13 Likestillings- og diskrimineringslovgivningen

17. De fire lovene: likestillingsloven, diskrimineringsloven om etnisitet, diskriminerings- og tilgjengelighetsloven og diskrimineringsloven om seksuell orientering ble erstattet med en samlet lov 16. juni 2017 nr. 51 *om likestilling og forbud mot diskriminering* (likestillings- og diskrimineringsloven). Lovens formål er å fremme likestilling og hindre diskriminering på grunn av kjønn, graviditet, permisjon ved fødsel eller adopsjon, omsorgsoppgaver, etnisitet, religion, livssyn, funksjonsnedsettelse, seksuell orientering, kjønnsidentitet, kjønnsuttrykk, alder og andre vesentlige forhold ved en person. Loven tar særlig sikte på å bedre kvinners og minoriteters stilling.

II Informasjon til de ulike artiklene

1 Alminnelige retningslinjer

1.1 Artikkel 1, 2 og 3

1.1.1 Samisk statistikk

18. NOU 2016: 18 *Hjertespråket* slår fast at det i dag ikke er noen offisiell statistikk over samiske språkbrukere i Norge. I NOU:en påpekes det at på grunn av dette er den samfunnsøkonomiske effektene av tiltak er vanskelig å vurdere. Pålitelig statistikk er en forutsetning for å kunne utvikle indikatorer for å vurdere hvordan samers økonomiske, sosiale og kulturelle rettigheter er oppfylt. Sametinget har en avtale med Statistisk sentralbyrå (SSB) om utarbeidelse av samisk statistikk hvert annet år. Grunnlaget for denne statistikken er det geografiske området for næringsutviklingsmidlene til Sametinget. Svakheten med denne statistikken er at den favner om alle som bor i området både samiske, norske og innvandrere, og i tillegg ikke omfatter det sørsamiske området. Sametinget har sett et stigende behov for å få utarbeidet en individbasert statistikk. Utfordringen har vært å få til et statistisk utvalg som er representativt for den samiske befolkningen. På bakgrunn av dette ba Sametinget SSB utrede om det er mulig å utvikle en metode for å lage en statistisk populasjon som på sikt kan danne grunnlaget for en personbasert statistikk. SSB har i utredningen kommet fram til at det ser ut til å være mulig, men det er nødvendig å gjøre et pilotprosjekt for å teste modellen. Sametinget tar sikte på å gjennomføre et prosjekt i løpet av 2018 (art. 1(2) jf. art. 2(c)).

19. Sametinget har siden 2010 fått utarbeidet en regional analyse av utviklingen av næringslivet i samiske områder. Oppdraget er utført av Telemarksforskning. Analysen danner et viktig grunnlag for å dokumentere utviklingen av samiske samfunn. Analysene viser også scenarier for utviklingen av næringslivet og demografiske forhold i samiske områder (art 2 jf. art. 7(1)(3)).

1.1.2 Likestilling

20. I konsultasjoner om likestillings- og diskrimineringsloven ble det oppnådd enighet om at Grunnloven § 108 og Norges folkerettslige forpliktelser overfor samene skulle omtales. Det ble derimot ikke oppnådd enighet om hvorvidt en felles likestillings- og diskrimineringslov skal ha en definisjon av urfolk og hvorvidt urfolkstilhørighet skal nevnes som et eksempel på etnisitet i lovtæksten. Sametinget ba om at urfolk eller samer skal nevnes som et eksempel på etnisitet i lovtæksten. Sametingets krav ble ikke imøtekommet på dette punktet, uten at det ble nærmere begrunnet (art. 2 jf. art. 6, 7 og 20).

1.1.3 Samiske elever med spesielle behov

21. Samiske elever med særskilte behov er en sårbar gruppe i utdanningssystemet. Disse elevene er avhengig av å få et opplæringstilbud på grunnlag av sitt språk, sine kulturverdier og der opplæringstilbudet samtidig er tilpasset dem. Foresatte for barn med særskilte behov melder ofte om at skoleeiere har utfordringer med å tilrettelegge et spesialpedagogisk tilrettelagt opplæringstilbud som også er på samisk og med grunnlag i samisk kultur. Sametinget understreker behovet for å ivareta det helhetlige tilbudet for samiske elever med spesielle behov eller funksjonsnedsettelse (art. 2 jf. art. 3(1), 26, 27, 28 og 29).

1.1.4 Mobbing på samiske skoler og barnehager

22. Sametinget har en intensjon om en mobbefri og trygg skolehverdag for samiske barn og elever. Tall fra *Elevundersøkelsen* og Folkehelseinstituttet viser at andelen elever som krenkes og mobbes i samiske områder er høye sammenlignet med resten av landet. En av konklusjonene fra *NOU 2015: 2 Å høre til. Virkemidler for et trygt psykososialt skolemiljø* er at det finnes store kunnskapshull om mobbing i den samiske skole. Det eksisterer i dag svært lite forskning om mobbing, identitet og diskriminering i samiske samfunn, barnehager og skoler. For å kunne sette inn de rette tiltak som bedrer det psykososiale skolemiljøet også innen samiske skoler må kunnskapsgrunnlaget forbedres. Sametinget mener regjeringen må legge føringer slik at forskningen ser på slike forhold som kan gi nyttige bidrag til regjeringens opptrappingsplan mot vold og overgrep (art. 2 jf. art. 3(1) og 7(3)).

1.1.5 Personer med utviklingshemming i samiske områder

23. Et nordisk samarbeid som administreres av Nordens Velfærdscenter funksjonsnedsettelse og samisk bakgrunn kom i 2016 med rapporten *Kartlegging av levekårene til personer med utviklingshemming i samiske områder*. Som en del av dette arbeidet har forskere ved UiT gjennomført studien om *Situasjonen til samer med funksjonsnedsettelse* i 2017. Personer med utviklingshemming i samiske områder har i likhet med personer med utviklingshemming generelt, dårligere levekår enn befolkningen ellers på områder som boforhold, utdanning, arbeid, helse, sosialt nettverk, fritid og mulighet til å selv bestemme over egen hverdag. De er i tillegg mer utsatt for mobbing og vold enn andre. På enkelte områder er det i tillegg store forskjeller mellom levekårene til personer med utviklingshemming med og uten samisk bakgrunn, ikke minst når det gjelder psykisk helse og mobbing. De finner også kjønnsmessige forskjeller når det gjelder mobbing, hvor kvinner er mer utsatte enn menn.

24. Sametinget mener det er behov for økt fokus på mobbing, trusler og vold mot personer med utviklingshemming med samisk bakgrunn både i hverdagen, på ulike livsarenaer og i rettsapparatet. Det er behov for økt fokus på forebygging og behandling av psykiske helseplager hos personer med utviklingshemming med samisk bakgrunn. Det er behov for økt fokus på organisering av botilbud og øvrige tjenester til personer med utviklingshemming, for å redusere standardisering av levesett, gi økt mulighet til å bestemme selv og mulighet til å delta i samfunnet på linje med befolkningen ellers (art. 2 jf. art. 3(1)).

1.1.6 Vold i nære relasjoner

25. Sametinget er opptatt av den vold urfolkskvinner verden over utsettes for. Det eksisterer særlige utfordringer i møte med brukere med samisk bakgrunn, særlig ved tabubelagte temaer som vold og overgrep. Dette kan påvirke ansatte som arbeider temaene i lokalsamfunn som en selv er en del av. Det er kommet flere anbefalinger til Norge fra konvensjonsbaserte FN-komiteer og Norges nasjonale institutt for menneskerettigheter om å utarbeide en handlingsplan med hensyn til vold mot kvinner i nære relasjoner i samiske samfunn.

26. I Norge viser forskning at 49 pst. av samiske kvinner rapporterer at de har vært utsatt for vold av fysisk, psykisk eller seksuell art gjennom livet, i motsetning til 31 pst. blant majoritetsbefolkningen i samme område. I tillegg rapporterer samiske kvinner en høyere forekomst av seksuell vold i barndommen frem til 18 år: 17 pst. mot 11 pst. i befolkningen for øvrig. I de fleste tilfeller

rapporteres det at overgriper er en kjent person for den som blir utsatt. Den samiske befolkning i Norge nyter generelt godt av en høy levestandard og en høy andel av samiske kvinner har høyere utdanning. Likevel ser Sametingetinget at det ikke beskytter mot å bli utsatt for vold og overgrep.

27. Den samiske befolkningen i Norge har vært utsatt for en hard forskningspolitikk, og mange sliter med ettervirkningene av statens politikk. Politi og hjelpeapparat i Norge mangler i stor grad samisk språk- og kulturforståelse. I en studie fra 2017, hvor politi og hjelpeapparat ble intervjuet, blir det pekt på flere momenter. Samisk språk- og kulturkompetanse hos politi og hjelpeapparat kan bidra til økt tillit og forståelse. Mange med samisk tilknytning mangler fremdeles tillit til storsamfunnet og dette kan påvirke møter mellom berørte av vold med samisk bakgrunn og ikke-samiske tjenestestøttere. Det er behov for mer forskningsbasert kunnskap om temaet for å få et helhetlig bilde av årsaker og gode tiltak. Det må utvikles voldsforebyggende tiltak for den samiske befolkningen. Det er behov for kompetanseheving for hjelpeapparat og politi som betjener den samiske befolkning. Det er behov for å videreutvikle hjelpe- og behandlingstilbud tilpasset voldsutøvere og voldsutsatte i den samiske befolkning (art. 2 jf. art. 25 og 30).

1.1.7 Samisk kultur

28. Bredden i det samiske kulturtilbudet er begrenset. For å bedre situasjonen behøves et betydelig økonomisk løft til samisk kultur over nasjonalbudsjettet. Det er blant annet mangler i det samiske medietilbudet. Det er behov for å utvikle Internasjonalt Samisk Film Institutt til også å kunne produsere og finansiere spillefilm og TV-serier. Per dags dato eksisterer det ingen permanent utstillingsfasilitet for samisk samtidskunst og duodji (kunsthåndverk). Samisk kunstmagasin består av rundt 1300 verk. Sametinget mener en institusjon som et samisk kunstmuseum er nødvendig for en full virkeliggjøring av samers kulturelle rettigheter med respekt for samiskkulturell identitet og tradisjoner (art. 2 jf. art. 4(1)).
29. Både nord-, lule-, pite- og de sørsamiske museene er underfinansiert sammenliknet med de norske museene, og få av dem er i stand til å ivareta alle de faglige oppgavene som forventes av moderne museer. Det er heller ikke krav om regional medfinansiering av de samiske museene, slik som det er for de norske museene. Samiske museer har et sterkt behov for oppgradering og magasinutvikling i forbindelse med tilbakeføringsprosjektet *Bååstede* hvor ca. 2000 samiske museumsgjenstander skal tilbakeføres til de samiske områder og de samiske museer fra Norsk Folkemuseum. Dette fordrer en nasjonal dugnad for å oppgradere lokalitetene (art. 2 jf. art. 4(1) og 7(1)).
30. Sørsamene mangler en formidlings- og møtearena. Saemien Sijte, et sørsamisk museum og kultursenter i Snåsa har siden 2011, etter at Statsbyggs forprosjektet ble ferdigstilt, ventet på bevilgning over statsbudsjettet for byggestart (art. 2 jf. art. 4(1) og 7(1)(2)).
31. Tradisjonell samisk vokalutøving, også kjent som joik, er en immateriell kulturarv som er blant de eldste i Europa. Denne tradisjonen er under press. Sametinget har etter ønske fra samisk sangtradisjonsmiljøer opprettet et eget prosjekt for å se nærmere på behovet for etableringen av en egen institusjon for joik. (art. 2 jf. art 4).
32. Det utgis ikke nok litteratur til å opprettholde barns leseferdigheter på hverken nordsamisk, lulesamisk eller sørsamisk. Særlig kritisk er situasjonen for ungdomsbøker på alle samiske språk,

samt barnebøker på de minste samiske språkene. Voksenlitteratur er mangelfull på alle samiske språk. Det finnes heller ikke midler for oversettelser til disse språkene (art. 2 jf. art 4(1) og 28(1)).

1.2 Artikkel 4

1.2.1 Samiske språk

33. Alle samiske språk i Norge er truede språk eller alvorlig truede språk hvor det haster å få på plass tiltak. Bruken av nordsamisk, lulesamisk og sørsamisk vil på sikt kunne registreres i et modernisert folkeregister. Sametinget fikk i konsultasjon om folkeregisterloven ikke gjennomslag for at øvrige samiske språk i Norge skulle kunne registreres og heller ikke at muntlige og skriftlige kunnskaper hos den enkelte skulle kunne registreres. Det er behov for et bredere registreringsgrunnlag for samiske språk i Norge. Dette er viktig å få til av hensyn til videre samfunnsplanlegging, og særlig når det gjelder tilrettelegging av offentlige tjenester for samiske språkbrukere. Sametinget understreker at det må igangsettes særskilte tiltak for å få frem mer kunnskap om bruken av de øvrige samiske språkene i Norge, det vil si umesamisk, skoltesamisk (østsamisk) og pitesamisk (art. 4(1) jf. art. 6, 7 og 28(3)).

1.2.2 Mangel på samiskspråklige fagpersoner

34. Nasjonalt satses det på kompetanseheving og rekruttering til barnehager for å heve kompetansen for alle ansatte som jobber i barnehager og øke statusen på arbeidet. Meningen er at det skal satses på kompetanseutvikling for samiske barnehageansatte også, men utgangspunktet på dette området er den nordiske barnehagetradisjonen med aktører fra det norske samfunnet. Sametinget mener kompetanseutvikling i den samiske barnehagesektoren må skje med utgangspunkt i samiske barnehagers innhold og behov, og i samarbeid med aktører i det samiske samfunnet (art. 4(1) jf. art. 26, 27 og 28(3)).

35. Mangelen på samiskspråklige lærere er alarmerende. Situasjonen i sør- og lulesamisk område er særlig vanskelig. Dette er et alvorlig problem for tilgangen til og kvaliteten på opplæring i samisk skole og i samiske språk. Sámi allaskuvla - Sámi University of Applied Sciences, startet høsten 2017 master i samisk grunnskolelærereutdanning 1-7 og 5-10. Fra høsten 2018 tilbyr i tillegg Nord universitet master i sør- og lulesamisk grunnskolelærereutdanning 1-7. Sametinget mener det er behov for å iverksette særskilte tiltak for å øke rekrutteringen til de samiske grunnskolelærereutdanningene, og har derfor prioritert stipend for høyere utdanning til nevnte grunnskolelærereutdanning. I tillegg er stipend til samiskspråklige studenter i barnehagelærereutdanning prioritert (art. 4(1) jf. 28(1)(3)).

36. I utredningen NOU 2014: 8 *Talking i offentlig sektor – et spørsmål om rettssikkerhet og likeverd*, fremkommer et lovforslag angående de offentlige myndighetenes ansvar for bruk av tolk. Justis- og beredskapsdepartementet arbeider med dette lovforslaget. Sametinget hadde møte med departementet mars 2017, der det ble enighet om å konsultere om lovforslaget før det ble sendt på høring. En høring om forslag til ny tolkelov var forventet i løpet av 2018. Lovarbeidet er nå satt på vent hos Justis- og beredskapsdepartementet. Både innen helsevesenet, rettsvesenet og i politiet mangler det fagfolk med samiskspråklig kompetanse og det er et stort behov for kompetente tolker i samiske språk. En tolkelov og en autorisasjonsordning for samiske tolker må snarlig komme på plass slik at disse utfordringene kan imøtekommes (art. 4 jf. art. 12).

1.2.3 Sjølaksefisket

37. Samer og andre bosatt ved kysten har rett til å fiske etter laks i sjøen med bakgrunn i bosetning og på grunnlag av alders tids bruk og lokal- og samisk sedvane. Sametinget konstaterer at dagens laksereguleringer er så strenge, og at myndighetene i 2016 gjorde ytterligere innstramninger i fisketiden i enkelte områder, slik at sjølaksefiskets eksistensgrunnlag er sterkt truet. Sametinget vil understreke alvorret i situasjonen og synliggjøre behovet for umiddelbare særskilte tiltak i sjølaksefisket (art. 4 jf. 13, 8, 15(1) og 23).

1.2.4 Østsamisk kulturgrunnlag

38. I Sametingets rapporteringer i 2008 og 2013 ble situasjonen til østsamene (også benevnt som skoltksamene) beskrevet. Østsamene befinner seg fremdeles i en svært utsatt og kulturell kritisk situasjon. Tiltak for å sikre østsamenes materielle kulturgrunnlag, slik det er foreslått av Samerettsutvalget og Sametinget, er ennå ikke fulgt opp av regjeringen (art. 4 jf. art. 14 og 15).

1.3 Artikkel 5

1.3.1 Samisk kirkeliv

39. Kulturdepartementet har lagt frem forslag til en ny lov om tros- og livssynssamfunn. Sametinget har i sin høringsuttalelse til lovforslaget hatt fokus på hensynet til samisk kirkeliv, og om tilrettelegging for samiskspråklige i Den norske kirke. Sametinget mener det er nødvendig med en ny pliktbestemmelse i sameloven som innebærer at Den norske kirke skal tilby kirkelige tjenester på samisk i sine menigheter. Sametinget har bedt om at det gjennomføres konsultasjoner med tanke på å sikre ivaretagelsen av samisk kirkeliv og bruken av samiske språk i Den norske kirke i fremtiden. Sametinget aventer en tilbakemelding fra departementet angående dette.

1.4 Artikkel 6 og 7

1.4.1 Konsultasjoner

40. Sametinget har praktisert konsultasjonsprosedyrene (PCSSP) med statlige myndigheter i over 10 år og erfaringene er i det alt vesentlige gode, men med noen unntak.

41. I saker om enkeltvedtak i energiutbyggingssaker har det vært vanskelig å foreta reelle konsultasjoner siden Norges vassdrags- og energidirektorat (NVE) ikke har vist sine vurderinger og forslag til løsninger. Møtene har derfor hatt preg av høring og innspill. Dette er i ferd med å bedre seg etter at Olje- og energidepartementet i sin energimelding (Meld. St. 25, 2015–2016) er tydelig på at før NVE fatter vedtak i saken eller avgir innstilling til departementet i større saker, må Sametinget gjøres så kjent med innholdet i utkastet til beslutning at det er mulig å vurdere om det kan oppnås enighet. Konsultasjoner om energiutbyggingssaker har de siste årene vært gode og åpne og har resultert i reelle vurderinger av tiltaks virkninger opp mot folkerettens bestemmelser om kulturvern (art. 6 og 7 jf. art. 15(1) og 33).

42. I saker knyttet til reindriften har konsultasjonene bedret seg sammenliknet med hvordan det var fram til 2013 ved at Sametinget og Norske Reindriftsamers landsforbund (NRL) har blitt involvert tidligere i beslutningsprosessen av Landbruks- og matdepartementet. Det er likevel slik at det fremdeles ikke oppnås enighet om endringer i reindriftsloven og om tiltak for å styrke reindrifts situasjon. Dette anses som svært problematisk siden reindrift er en eksklusiv og kulturspesifikk

samisk næring hvor retten til å vedta egne prioriteringer etter art. 7 må være stor. Sametinget har da også i 2018 valgt å ikke oppnevne nye representanter til Statens reindrifstyre siden disse underlegges statlig instruering og kontroll og ikke sikrer en selvstendig representasjon fra samene og samisk reindrift. For lovgiving og tiltak av direkte betydning for samisk jordbruk er det per i dag så godt som et totalt fravær av konsultasjoner med Landbruks- og matdepartementet (art. 6 og 7 jf. art. 15(1) og 23).

43. I saker der Sametinget har reist innsigelse til arealplaner og hvor det etter forhandlinger og mekling ikke er oppnådd enighet mellom Sametinget og kommunal planmyndighet, og hvor da Kommunal- og moderniseringsdepartementet fatter endelig vedtak, har Sametinget ikke blitt konsultert om departementets beslutning. Sametinget finner dette å stride mot art. 6 om at konsultasjoner skal skje på alle stadier av en sak.
44. Kommunal- og moderniseringsdepartementet og Sametinget har i mai 2018 blitt enig om et nytt kapittel i sameloven om konsultasjoner. Lovutkastet inkorporerer også ILO-169 i sameloven slik at ved motstrid mellom samelovens bestemmelser og ILO-169 så har ILO-169 forrang. Sametinget ga i sitt plenumsvedtak i juni 2018 sitt samtykke til lovutkastet og regjeringen forventes å fremme lovforslaget overfor Stortinget høsten 2018. Lovforslaget bygger i det vesentlige på konsultasjonsprosedyrene, men har omfattende forarbeider og merknader til bestemmelsene. Loven er unntatt for innsigelsessaker etter plan- og bygningsloven. Sametinget har valgt å akseptere dette ut fra at det i lovens forarbeider følger at innsigelsesordningen etter plan- og bygningsloven som helhet skal ivareta de samme hensynene som konsultasjonsordningen, også for departementets sluttbehandling av saker der Sametinget har reist innsigelse. Loven fastslår videre at direkte berørte samiske interesser har konsultasjonsrett og at kommuner og fylkeskommuner har plikt til å konsultere samiske interesser, herunder Sametinget der det er nødvendig.
45. Norges Høyesterett har i en sak om bygging av veg i reindriftsland (Langsundforbindelsen HR-2017-2247A) konkludert med at det er gyldig og ikke brudd på folkeretten. Sametinget påviste i skriftlig innlegg overfor Høyesterett at det berørte reinbeitedistriktet ikke var konsultert om beslutningen ved at det forelå nødvendige utredninger om konsekvensene av tiltaket som grunnlag for dialog, at konsultasjonen ikke foregikk i god tro og var effektive med det formål å oppnå enighet. Reinbeitedistriktet var bare invitert med på befaringer av området og gitt anledning til å uttale seg til planene. Høyesterett konstaterer bare at: "reindriftsinteressene [har] fått god anledning til å gjøre sitt syn kjent". Høyesterett reduserer i denne saken betydningen av konsultasjoner etter ILO 169 art. 6 og 7 til et spørsmål om å "gjøre sitt syn kjent", noe Sametinget finner svært foruroligende.
46. Sametinget forventer at et vedtak om endringer av sameloven med konsultasjonsbestemmelser vil sikre sterkere grad av gjennomføring av art. 6 og 7 i alle deler av offentlig forvaltning og ved domstolars behandling. Sametinget mener derfor at loven bør gi grunnlag for at Høyesterett ved anledning foretar en ny vurdering av samers rett til konsultasjoner for å oppnå et fritt og informert samtykke, slik at det foreligger en rettsavklaring som ikke hefter tvil om konsultasjonenes innhold og målsetting. Sametinget finner videre grunn til at statlige myndigheter framover har oppmerksomhet mot at direkte berørte samiske interesser gis reell virkemidler til å delta i konsultasjoner med offentlige myndigheter (art. 6 og 7).

47. I saker hvor Stortinget fraviker fra fremkonsulterte forslag fra regjeringen, i saker der det fremmes representantforslag, ved politiske avtaler som kan påvirke samiske interesser og i saker der regjeringen ikke har konsultert med Sametinget, vil det foreligge en konsultasjonsplikt for Stortinget. Stortingets presidentskap har i brev til fagkomiteene gjort oppmerksom på at Sametinget har en særskilt adgang til å uttale seg før det treffes avgjørelser som har betydning for samiske interesser, og at det i spesielle tilfeller kan være grunnlag for konsultasjoner mellom Stortinget og Sametinget. Erfaringen Sametinget har, er at det fungerer godt når saker som kan berøre samiske interesser behandles i komiteene. Det er etablert god praksis med at Sametinget får tildelt tid og mulighet til å fremme sine synspunkter under komitébehandlinger. Konsultasjonsplikten etterleves derimot ikke når posisjonen inngår politiske avtaler som berører samiske interesser og som fører frem til vedtak i Stortinget. Det foreligger ikke en mekanisme overfor Stortinget som bidrar til avklaringer for om konsultasjonsforpliktelsene er ivaretatt i konkrete saker (art. 6 og 7).

1.4.2 Budsjettprosedyrer

48. Det er behov for ny budsjetteringsmodell for Sametinget som oppfyller de internasjonale forpliktelsene. Kommunal- og moderniseringsdepartementet og Sametinget ble i januar 2018 enig om nye budsjettprosesser. Statlig budsjettoverføring til Sametinget skal som hovedregel skje over en samlet post i statsbudsjettet. I tillegg skal det i forkant av regjeringens årlige budsjettforslag overfor Stortinget være fremmet en melding fra regjeringen til Stortinget om utviklingstrekk og utfordringer for samisk språk, kultur og samfunnsnivå der Sametingets synspunkter skal følge med når det ikke foreligger enighet. Regjeringen skal legge vekt på at arbeidet med meldingen legges opp slik at det tydelig ivaretar prinsippet om departementenes sektoransvar for samiske saker. Innflytelse over budsjetttrammer og mulighet til å vedta prioriteringer for egen utviklingsprosess er sterkt styrt av de økonomiske rammene fra statlige myndigheter, særlig i en så sterk enhets- og velferdsstat som Norge. Sametinget ser det derfor som svært viktig at det også gir rom for konsultasjoner om egen økonomisk, sosial og kulturell utvikling, og konstaterer at etableringen av den nye ordningen i seg selv ikke sikrer dette (art. 6 og 7).

1.4.3 Sametingsvalget

49. Valgordningen til Sametinget er et forhold som spesielt angår det samiske folk, og et område der det er naturlig at Sametinget har rett til å vedta egne prioriteringer. Sametinget har i sitt forslag til revidert samelov lagt til grunn at det er Sametinget som skal gi utfyllende bestemmelser om valg til Sametinget. Dette framstår som en naturlig følge av at Sametinget i henhold til sameloven § 2-10 er øverste myndighet ved valg til Sametinget, at det er Sametinget som utarbeider forslag til ny valgordning og er øverste klageinstans hvis noen mener de selv eller noen andre er feilaktig registrert i Sametingets valgmannstall. En relativt stor del av valgreglene til Sametinget fastsettes i forskrift. I dag kan ikke Sametinget selv vedta valgforskriften til sametingsvalget. Sametinget må gå gjennom departementet for å endre forskriften som regulerer valget. Stor grad av bestemmelsesrett over egen valgordning for Sametinget er lite forenelig med at norske myndigheter kan foreta en detaljregulering av valggjennomføringen ved forskriftsfastsettelse. Sametingets ønske om forskriftskompetanse har ikke blitt fulgt opp av norske myndigheter (art. 6(1.c) jf. art. 7).

1.4.4 Kunnskapsgrunnlaget i offentlig oppnevnte utvalg

50. Myndighetene har for lite kunnskap om og forståelse for samiske språk, samisk kultur, samiske verdier og samisk tradisjonell kunnskap. Sametinget erfarer at representanter som besitter denne kunnskapen ikke alltid er inkludert i regjeringsoppnevnte utvalg som utarbeider grunnlaget for lovendringer, tiltak og ordninger som også vil berøre det samiske samfunnet. Sametinget mener det er naturlig at det er Sametinget som utpeker personer til slike utvalg, slik at kunnskapsgrunnlaget sikres (art. 7(1)(3) jf. art. 33).

1.5 Artikkel 8, 9, 10 og 12

1.5.1 Domstolene

51. Staten Norge er bygget på territoriet til to folk, samer og nordmenn. En rettstat må bygge på rettsoppfatningene til begge folk. Når man ser hvordan norske myndigheter historisk har behandlet samene er det ikke til å komme utenom at mange i det samiske samfunn har sett domstolene som et organ for en urettferdig statlig fornorskningsspolitikk som ikke respekterer etablerte samiske rettigheter, samiske sedvaner eller rettsoppfatninger. Frem til ganske nylig har dette rettet seg opp noe gjennom praksis i domstolene. Domstolene er avhengige av at folk har tillit til at de avgjørelser som fattes er rettferdige og upartiske. Det er derfor viktig at også samene har tillit til domstolene (art. 8 og 9 jf. art 12).

52. Opprettelsen av Indre Finnmark Tingrett har vært et positivt bidrag med hensyn til å bedre rettsikkerheten for samene ved at saker kan føres på nordsamisk og ved at man har større fokus på å synliggjøre samiske sedvaner, rettsoppfatninger og Sametingets uttalelser. Sametinget mener de øvrige domstoler bør bruke denne tilnæringsmåten som et eksempel til etterfølgelse i saker med samiske parter. Det er i tillegg en avgjørende forutsetning for at domstolene skal kunne behandle og avgjøre samiske saker at det foreligger en solid samisk kulturforståelse og en inngående kunnskap om samerett. Sametinget understreker at det er av avgjørende betydning at domstolene settes ressursmessig i stand til å ivareta den samiske dimensjonen i sitt arbeid. Det er nødvendig å se på endringer i reglene som gjelder for samiskspråklige som part, tiltalt eller vitne i rettsapparatet (art. 8 og 9).

53. Det er behov for kompetansehevende tiltak for å styrke kunnskapen om det samiske samfunn, samisk kultur, samiske sedvaner og rettsoppfatninger i domstolene. Dette må skje gjennom at same- og urfolksrett inngår i utdanningen i rettsvitenskap og eiendomsrett. Dette er bare delvis tilfellet, og svært svakt for de som utdanner seg til jordskiftedommere gjennom studier i eiendomsrett. Eiendomsrettsstudier skjer i dag bare ved Norges miljø- og biovitenskapelige universitet, og ikke ved UiT- Norges arktiske universitet som tilbyr studier i same- og urfolksrett. Det bør være en klar målsetting å gi et studietilbud i samerett og samiske eierforhold for kandidater som utdanner seg til jordskiftedommere. Videre må etterutdanningstilbudet for dommere som særlig belyser faktiske og metodiske spørsmål knyttet til samenes stilling som folk og urfolk i Norge etter folkeretten og norsk rett styrkes. Det bør være tydelig hvordan samiske sedvaner og rettsoppfatninger kan komme til anvendelse i rettspleien og hvilke rettskilder man kan se hen til. Sametinget gjør ofte vurderinger, tar forbehold eller har spesifikke presiseringer når lover og forskrifter som berører samiske interesser utarbeides. Dette er en del av lovenes forarbeider, men blir sjelden anvendt når konkrete problemstillinger avgjøres i domstolene (art. 8 og 9).

1.5.2 Høyesterettsdommer

54. Sametinget er bekymret for den mangelen Høyesterett viser i å knytte prosess og innhold sammen i konsultasjoner om beslutninger som berører samiske interesser direkte. Høyesterett har nylig avsagt to dommer der dette berøres. Begge disse sakene berørte samenes materielle kulturvern etter *Konvensjonen om sivile og politiske rettigheter* (SP) art. 27, men reiser også spørsmål rundt om det har blitt gjennomført reelle konsultasjoner med samiske interesser iht. ILO-169 art. 6 før beslutninger har blitt fattet.
55. Sametinget mener Høyesteretts flertall har kommet til et uventet og svært uheldig resultat i saken mellom Landbruksdepartementet og Jovsset Ante Sara om pålagt reintlallsreduksjon (HR-2017-2428-A). Det samme gjelder saken om Langsundforbindelsen (HR-2017-2247A), se avsnitt 45. I Jovsset Ante Sara vs. Landbruks- og matdepartementet har Høyesterett i liten grad gått inn på betydningen av og den reelle gjennomføringen av konsultasjoner i sakene, men synes heller å legge til grunn en holdning om at det er staten, og ikke samene selv, som vet samenes beste. Sametinget mener dette ikke samsvarer med samisk rettsoppfatning. Sametinget mener Høyesterett legger for dagen en underliggende holdning som vi kjenner igjen fra tiden der for forskningspolitikken ble brukt som et aktivt redskap for å undertrykke samisk kultur, språk og samfunnsnivå. I denne saken tok både lagmannsretten og Høyesteretts mindretall høyde for dette. Likevel har flertallet i Høyesterett kommet frem til et resultat som verken har legitimitet eller oppfattes som rettferdig i det samiske samfunn. For Sametinget vil det være viktig at denne saken følges opp internasjonalt på den rettslige arena slik at de folkerettslige vurderinger som er gjort av Høyesteretts flertall kan etterprøves (art. 8 og 9 jf. art. 6 og 15(1)).
56. Sametinget finner det problematisk at Høyesterett (HR-2016-2030-A) i saken om Stjernøya uten videre legger til grunn at norsk tingsrett er i samsvar med art. 14 om grunnlaget for samers opparbeidelse av eiendomsrett, noe som har resultert i at samer ikke er tilkjent slike rettigheter. Sametinget mener en slik forutsetning fra Høyesteretts side nødvendigvis ikke er i samsvar med art. 14 og 8, særlig fordi det legges betydelig vekt på statens tidligere disposisjoner av land og ressurser uten at det ses hen til den assimileringspolitiske konteksten dette skjedde i (art. 8 og 9 jf. art. 14).
57. Sametinget viser til Femundsaken, HR-2018-872-A, hvor Høyesterett i sin vurdering tar særlig hensyn til vernet av samisk kultur, jf. ILO art. 4, 5 og 6. Dommen uttaler at lovforarbeidene til reindriftsloven gir et klart preg av å være skrevet i en tid hvor synet på samenes rettigheter var et annet enn i dag (art. 8 og 9).

1.5.3 Kriminalomsorgen

58. Tiltaksplanen *God og likeverdig straffegjennomføring for samiske innsatte og domfelte* ble vedtatt for fire år siden. I løpet av 2018 vil Kriminalomsorgen invitere Sametinget til konsultasjon i forbindelse med revisjon og oppdatering av tiltaksplanen. Sametinget har mottatt statusrapport for kriminalomsorgen regions nords arbeid med tiltaksplan i 2017, samt prioriteringer for 2018. Sametinget er fornøyd med tiltakene som er gjennomført for nordsamiske innsatte og soningsdømte, men regionen har ikke tiltak for sør- og lulesamisk språklige. Sametinget ser det som viktig at det innarbeides tiltak for sør- og lulesamiske innsatte og soningsdømte i tiltaksplanen (art. 10).

1.5.4 Rettshjelp

59. Justis- og beredskapsdepartementet besluttet å avslutte bevilgningen til Rettshjelpskontoret Indre Finnmark i Karasjok med virkning fra 1. juli 2015. Departementet mente at rettshjelpskontoret ikke oppfylte kriteriene for å motta tilskudd. Departementet vurderte at den samiske befolkningen i Finnmark fylke ikke vil få dårligere tilgang til juridisk bistand eller må betale mer for den rettshjelpen som de mottar, jf. lov om fri rettshjelp, som er gjenstand for økonomisk behovsprøving. Det forutsettes da at dagens advokatvirksomhet med god geografisk spredning av advokater i Norge opprettholdes. Sametinget mener at nedleggelsen av Rettshjelpskontoret Indre Finnmark påvirker samiske rettshjelpsutfordringer som omfattes av internasjonale konvensjoner, herunder ILO-169 art. 12. Nedleggelsen av rettshjelpskontoret gjør det vanskeligere for nordsamiskspråklige innbyggere i indre Finnmark til å forstå og bli forstått i rettsprosesser (art. 12).
60. Sametinget registrerer at samiske næringer utsettes for et stadig større ytre press der inngrep planlegges til nye næringer og infrastruktur. Samiske næringsutøvere risikerer at deres kollektive næringsgrunnlag, som beitemarker, høstningsområder og fiskeplasser, blir fortrent av en annen utnyttelse. Denne utviklingen fører til at stadig flere samiske næringsutøvere må kjempe for sine rettigheter i domstolene. Sametinget ser behov for å opprette ordninger for å øke mulighetene for fri juridisk bistand til samiske næringsutøvere som havner i slike situasjoner. For eksempel har Fylkesmannen kompetanse til å innvilge fri sakførsel i alle sakstyper, også når de økonomiske vilkårene for fri rettshjelp ikke er oppfylt (art. 12).

2 Landrettigheter

2.1 Artikkel 13, 14 og 15

2.1.1 Finnmarkseiendommen

61. Finnmarkseiendommen (FeFo) er en uavhengig lovfestet virksomhet som eier og administrerer grunn og ressurser i Finnmark i henhold til Finnmarksloven. Finnmarksloven avklarer i liten grad hvilke type organ FeFo er, men Sametinget mener det må legges klart til grunn at det ikke er en form for offentlig myndighetsorgan da det ikke kan innebære en anerkjennelse av samiske eiendoms- og bruksrettsposisjoner. Selv om FeFo er et privat rettighetsobjekt skal det også sikre og disponere kollektive samiske rettigheter, noe Sametinget mener må skje gjennom en åpen og tett dialog med Sametinget, men også slik at der det foreligger samiske lokale bruksrettigheter som FeFo er satt til å forvalte så gjelder ILO-169 art. 6 også for FeFo (art. 14 jf. art. 6 og 15).
62. Dagens tilgang til jakt og fiske for tilreisende på Finnmarkseiendommen strider med lokalbefolkningens og samers rettsoppfatning om at andres adgang til naturressursene ikke skal forstyrre den lokale bruken. Det er misnøye med dagens forvaltning som innebærer at lokalbefolkningen og tilreisende i praksis, og på tross av at Finnmarkskommisjonens kartlegging i vesentlig grad avdekker lokale bruksrettigheter, får tilnærmet samme tilgang til naturressursene. Lokalbefolkningen opplever i enkelte områder at deres utmarksbruk blir fortrent av andre. Finnmarkseiendommens statistikk over antall solgte fiskekort viser for eksempel at antall tilreisende uten nær tilknytning til Norges har økt betraktelig på Finnmarkseiendommens grunn siden 2005. Videre at det er flere områder med stort utfarts- og fisketrykk, særlig deler av året (art. 14(1) jf. art. 8).

2.1.2 Områdene utenfor Finnmark

63. Samerettsutvalget ble gjenoppnevnt i 2001 for å utrede rettigheter til land og vann i samiske områder fra og med Troms og sørover. Utvalget ble bedt om å redegjøre for historiske forhold og å vurdere behovet for endringer i gjeldende rett. Samerettsutvalget II la den 3. desember 2007 frem NOU 2007:13 *Den nye sameretten* og NOU 2007: 14 *Samisk naturbruk og rettssituasjon fra Hedmark til Troms*. Utvalget foreslår en rekke lovendringer som legger til rette for gjennomføring av statens folkerettslige forpliktelser overfor samene. Utvalget hadde tre hovedforslag: en identifiseringslovgiving for å sikre rettighetene etter art. 14, en styrings- og forvaltningslovgivning for å sikre rettighetene etter art. 15 og en konsultasjonslovgiving for å sikre rettigheten etter art. 6.
64. Stortinget vedtok i juni 2017 i forbindelse med behandlingen av regionreformen å be regjeringen utrede å gi fjellova samme anvendelse i Nordland og Troms som sør for Nordland grense. Utredningen skal legge til grunn at Statskog fortsatt skal beholde ansvaret for skogressursene. Utredningen skal videre legge til grunn at gjeldene Finnmarkslov videreføres innenfor dagens fylkesgrense for Finnmark, men ikke utvides til nye geografiske områder. Dette vedtaket kom som en overraskelse på Sametinget og skjedde uten noen forutgående konsultasjoner. Framgangsmåten forstår Sametinget som et forsøk på å overkjøre de prosesser det til nå har vært bred enighet om å gjennomføre for å utrede og sikre samiske rettigheter til land og vann i hele det samiske området. Det bryter med den forståelsen som ble etablert mellom de samiske organisasjonene og regjeringen ved nedsettelsen av Samerettsutvalget i 1981 og som samepolitikken hittil har vært bygget på. Dette kan også forstås som uttrykk for at Samerettsutvalget II ikke har blitt fulgt opp. En utredning om innføring av fjellova i Troms og Nordland må skje som ledd i oppfølgingen av Samerettsutvalget og inngå i en helhet der Statskog som eier av grunnen også må endres. Samtidig må ordninger som sikrer reell mulighet til ved dom å få fastsatt eier- og bruksrettigheter inngå. Fra Sametingets side har norske myndigheter blitt gjort oppmerksom på dette og Sametinget ønsker en snarlig oppfølging av Samerettsutvalgets forslag (art.14 og 15, jf. art. 6 og 7).

2.1.3 Reindrift

65. Reindriften er en viktig bærebjelke for samisk kultur og samfunnsliv. Reindriften bidrar til å bevare samisk språk og tradisjoner. Sametinget har i *Sametingsmelding om reindrift* (2016) konstatert at det er flere forhold i reindriftsloven og -forvaltningen som er problematisk sett opp mot Norges folkerettslige forpliktelser. Det har de senere år skjedd en rekke endringer i reindriftsloven og den offentlige reindriftsforvaltningen uten Sametingets eller Norske Reindriftssamers Landsforbunds (NRL) samtykke. Den regionale forvaltningen er flyttet til Fylkesmannen, og reindriftsforvaltningen er underlagt Landsbruksdirektoratet. Regjeringen avviklet i tillegg i 2015 overføringen på 2 mill. kroner til Sametingets tilskuddsmidler som tidligere har blitt tildelt reindriftnæringen. Det er dermed blitt foretatt stegvise revisjoner av reindriftsloven og endringer i reindriftsforvaltningen uten grundige evalueringer og vurderinger, og uten reelle konsultasjoner med Norske Reindriftssamers Landsforbunds (NRL) og Sametinget (art. 15(1) jf. art. 6, 7 og 23).
66. Det er behov for en utredning av reindriftsforvaltningen. I Sametingets budsjettet for 2018 er det avsatt midler til et prosjekt i egen regi for utredning og gjennomgang av reindriftsloven og reindriftsforvaltningen. Sametinget ønsker et utvalg som skal se på de prinsipielle folkerettslige og praktiske sidene ved reindriftsloven og reindriftsforvaltningen. Det foreligger enighet mellom NRL og Sametinget om utvalgets mandat. Det er nødvendig å utrede behov for endringer i

reindriftsloven og eventuelt foreslå andre tiltak som sikrer prosesser som er forankret og har legitimitet i reindriftsnæringen og som styrker reindriftens arealvern. Sametinget mener hele prosessen med reintallstilpasningen må evalueres og vurderes opp mot folkeretten. Utvalget skal spesielt klargjøre skillet mellom privatrettslig styring og offentligrettslig forvaltning. Sametinget ønsker konsultasjoner om hele reindriftsloven og fremtidig reindriftsforvaltning (art. 15(1) jf. art. 6 og 7).

2.1.4 Jordbruk

67. Samisk jordbruk spiller en betydelig rolle som grunnlag for sysselsetting, verdiskaping og bosetting i samiske områder. Jordbruk spiller en rolle i å videreføre samiske språk og kulturtradisjoner. Regjeringen avviklet overføringen av jordbruksavtalemidler til Sametinget i 2015. Overføringen på 2 mill. kroner må innføres på nytt igjen for å styrke utviklingsmuligheter for jordbruk i samiske områder (art. 15(1) jf. art 23).

2.1.5 Tanaavtalen

68. I 2017 har forholdet mellom menneskerettighetene og norske myndigheters reguleringer av laksefisket i Tanavassdraget blitt satt på spissen. Etter sterke protester fra Sametingene i Norge og Finland, Tanavassdragets fiskeforvaltning, de berørte kommuner, og samtlige rettighetshaverorganisasjoner vedtok Stortinget i Norge og Finlands riksdag i 2017 med knapt flertall å ratifisere en ny avtale mellom Norge og Finland om fiske i Tanavassdraget med tilhørende reguleringer. Avtalen har både prosessuelle og materielle mangler som strider mot menneskerettighetene.

69. Den europeiske menneskerettsdomstolen har i sak Taivalo mot Finland 2006, slått fast at finske hytteeiere ikke har fiskerett på lik linje med lokalbefolkningen. Likevel valgte norske og finske myndigheter å gi rettigheter til hytteeierne gjennom forhandlingene om ny avtale, slik at det er etablert en ny gruppe med rettighetshavere i Tanavassdraget. Det vises også til Aslak Holmberg sin masteroppgave av mai 2018; *Bivdit Luosa – To ask for salmon. Saami traditional knowledge on salmon and the river Deatnu: in research and decision-making.*

70. Sametinget har merket seg at Nasjonal Institusjon for Menneskerettigheter (NIM) har kommentert denne saken i sin årsmelding og at NIM her viser til at spørsmål som ikke er nevnt i proposisjonen er om den praksis som har vært ved den markante økningen i salg av fiskekort frem til 2015, urettmessig kan ha gjort inngrep i fiskerettighetene til laksebreveierne og de lokale stangfiskerne. Dette temaet ble omtalt i Laksebrev-dommen 1994 (HR-1994-10-B). De erstatningsrettslige- og ekspropriasjonsrettslige tålegrensene har i norsk rettspraksis lavere terskler enn tersklene for brudd mot SP art. 27 og EMK tilleggsprotokoll nr. 1 art. 1 (EMK P1-1), 293, men de er fortsatt grenser statene har en plikt til å følge. Disse uklarhetene må også ses i lys av at rettighetene til fiske i Tanavassdraget er unntatt fra Finnmarkskommisjonens rettskartlegging og dermed også unntatt fra de prosessuelle mulighetene for fri domstolsprøving. Det vises også til art. 14 og 15 om sikring av bruksrettigheter og styring av naturressursene.

71. Tanalovens ordlyd om «samråd», og at loven skal anvendes i samsvar med folkerettens regler om urfolk, har gitt myndighetene forpliktelser overfor forhandlingsprosessen. Norges forpliktelse etter art. 6 er at staten skal konsultere med samene i god tro og i former som er tilpasset forholdene med formål om å oppnå enighet eller samtykke. Dette er også nedfelt i konsultasjonsordningen

mellom regjeringen og Sametinget av 2005. Sametinget påpeker at samenes reelle deltakelse og mulighet til effektiv innvirkning må sikres bedre i denne typen prosesser. Sametinget mener at det fortsatt må arbeides for en reforhandling av Tanaavtalen, slik at denne ivaretar rettighetsforholdene i vassdraget og oppleves som legitim og rettferdig av rettighetshaverne (art. 14 og 15(1) jf. art. 6, 23 og 35).

2.1.6 Neidenvassdraget

72. Finnmarksloven § 28 gir en anvisning om at det gjennom forskrift kan gis nærmere regler for en lokal rettighetsbasert forvaltning av fisket i vassdragene i Neiden. Dette arbeidet er ikke startet opp. Sametinget understreker at både Sametinget og lokale samiske interesser skal være med i utarbeidelsen av lokal forvaltning (art. 15(1) jf. art. 23).

2.1.7 Fiskeri

73. Norges nasjonale institusjon for menneskerettigheter (NIM) leverte i 2016 en rapport om sjøsamenes rett til sjøfiske der det påpekes at fiske er en helt sentral del av den sjøsamiske kulturen, og derfor medfører vidtgående reguleringer en stor utfordring for overlevelsen til sjøsamisk kultur. NIM anbefaler videre at sjøsamenes rett til fiske som del av deres kulturutøvelse og basert på deres historiske fiske, blir lovfestet. Sametinget registrerer at NIM i årsmeldingen for 2017 har konkludert med at gjeldende regelverk ikke er tilstrekkelig for å ivareta sjøsamenes menneskerettigheter. Anbefalingene er imidlertid ikke fulgt opp av regjeringen. Fiske med båter under 11 meter i lukket gruppe har faste kvoter som varierer etter den norske totalkvoten. Fiskere i åpen gruppe har en langt mindre kvote enn den et lignende fartøy har i lukket gruppe. For å øke inntektsmulighetene for fiskere i åpen gruppe i sjøsamiske områder, vedtok statlige myndigheter i 2012 å avsette en egen Kystfiskekvote på 3 000 tonn torsk, som blir tildelt som ekstrakvote til fiskere i åpen gruppe i samiske områder slik at også disse fiskerne skal kunne leve av sitt yrke. For å øke lønnsomheten i lukket gruppe har myndighetene nylig fremmet forslag om å innføre begrensninger i fisket for båter under 11 meter. Dette tiltaket vil sterkt påvirke samiske fiskerettigheter og samfunnsforhold ettersom antall båter i lukket gruppe antas å bli redusert med ca. en tredjedel, noe som igjen fører til at bosettingen kan bli svekket og bli kritisk lav i mange kystområder. Staten har ikke utredet eller på annen måte synliggjort hva struktureringsforslaget for båter under 11 meter vil føre til i fisket i de sjøsamiske samfunnene i fjordene og langs kysten (art. 15(1) jf. art. 7(3) og 13(2)).

2.1.8 Fjordfiskeremnda

74. Sametinget har ved flere anledninger fått tilbakemelding fra Fjordfiskeremnda at deres arbeid blir hemmet eller forhindret på grunn av lave økonomiske rammer. Dette medfører at Fjordfiskeremnda ikke har mulighet til å gjennomføre nødvendige utredninger eller annet arbeid som er påkrevd for å synliggjøre virkninger det samiske samfunn vil bli påført som følge av myndighetenes ulike forslag til reguleringer innen fiske og oppdrett. Sametinget har tatt opp saken med Nærings- og fiskeridepartementet uten at forholdene er vesentlig bedret (art. 15(1) jf. art. 13(2)).

2.1.9 Vårjakt på ender

75. FNs spesialrapportør om urfolksrettigheter Victoria Tauli-Corpuz la frem en rapport i september 2016. I rapporten kom hun med en rekke påpekninger om samenes rettighetssituasjon i Norge,

Sverige og Finland. Spesialrapportøren nevner vårjakt på ender i Kautokeino kommune som en viktig del av samisk kultur som bør beskyttes med særlige tiltak slik at tradisjonen kan fortsette på et kulturelt og økologisk bærekraftig måte. En av anbefalingene i rapporten er at staten Norge sammen med Sametinget bør finne løsninger til regulering av vårjakt på ender i Kautokeino kommune slik at tradisjonen kan videreføres.

76. Sametinget har hatt årlige møter med Klima- og miljøverndepartementet der det har vært enighet om at kunnskapsgrunnlaget må forbedres. Miljødirektoratet har fått i oppdrag å utrede mulighetene for å tilpasse rammen for jakten slik at den blir mer i tråd med samisk sedvane og slik den tradisjonelle vårjakta har blitt gjennomført i generasjoner. Utredningen er forventet å koste 9 millioner. Dette skulle etter planen gjennomføres i 2015, men det er ennå ikke bevilget midler til dette arbeidet. Konsekvensen er at vårjakta i praksis har blitt tillatt etter de innskrenkende rammene som gjeldende forskrift legger opp til (art. 15 jf. art. 23).
77. Sametinget er ikke tilfreds med forskriften som Miljøverndepartementet har fastsatt for den tradisjonelle vårjakten på ender og har ikke fått gjennomslag for sine synspunkter. Sametinget mener at praksisen ikke er i tråd med de sedvanemessige måtene tradisjonell vårjakt har vært drevet på. Sametinget ønsker at vårjakt skal aksepteres som en tradisjonell samisk kulturutøvelse og at rammene for jakten blir utvidet slik av den er i tråd med tradisjonen og innenfor det som kan regnes som biologisk bærekraftig. Dette kan gjøres gjennom å øke kvotene, tillate at jaktbare arter blir de samme som for høstjakt i Finnmark fylke og ved utvidelse av jaktområdet og rammen for jakttiden. I dag er det kun kvotejakt med lov til å felle 150 ender fordelt på tre ulike arter per år. Den tradisjonelle jakten innebar langt flere arter og minst tusen ender per år.

2.1.10 Rowilt

78. Sametinget har ikke fått gehør for sine synspunkter på Norges rowiltpolitikk og forvaltningen skaper store problemer for samiske beitenæringer. Sametinget mener det er et dårlig signal fra regjeringen til beitenæringen at løsningen ensrettet går på å intensivere gjetning av dyr på utmarksbeite. Tap forårsaket av rowilt fører til store økonomiske og psykiske belastninger for berørte eiere av beitedyr. Tall fra reindriftsnæringen og mange reindriftsområder viser at rowilt tar en uakseptabel høy andel av produksjonsdyrene. Det er også misforhold mellom det næringsutøverne søker om å få erstattet i forbindelse med rowilttap og det som faktisk utbetales. Store tap forårsaket av rowilt har ført til at mange sauebønder har valgt å slutte. Dersom dagens rowiltpolitikk og rowiltforvaltning fortsetter vil hele livsgrunnlaget for beitenæringene trues. Tradisjonell kunnskap fra næringene må inkluderes i rowiltforvaltningen. Sametinget mener staten ikke har forståelse for beitenæringens erfaring i og med at statens beskrivelse av bestandssituasjonen for rowilt er langt lavere enn det beitenæringene selv opplever i praksis. Sametinget har sammen med Miljødirektoratet og Norske Reindriftsamers Landsforbund satt i gang et arbeid som går ut på å implementere tradisjonell kunnskap fra reindriftsnæringen i kunnskapsgrunnlaget for forvaltningen av rowilt. Det er videre helt nødvendig å se på behovet for endringer av dagens rowiltforvaltning og da særlig bestandsmålene (art. 15 jf. art. 7(3) og 23(2)).

3 Yrkesopplæring, håndverk og næring

3.1 Artikkel 23

3.1.1 Utmarksbruk og utmarksnæringer

79. Samers utmarksbruk i forbindelse med høsting og ferdsel i tradisjonelle områder er avgjørende for deres næring, kulturutøvelse, økonomiske selvberging og utvikling. Dette gjelder særlig for lokale fastboende samers utmarksbruk i kombinasjonsnæringer der jakt, fiske og høsting av naturen står sentralt. Den tradisjonelle bruken av områdene skjer i dag også i moderne former, som for eksempel med motoriserte kjøretøy. Samer opplever imidlertid at regelverket som regulerer motorferdsel som begrensende med hensyn til ferdsel og høsting av naturressursene i områder samene tradisjonelt oppholder seg. Sametinget mener samer i større grad må sikres mulighet til å utvikle sin kultur også ved å ta i bruk moderne kjøretøy (art. 23 jf. 14(1) og 15(1)).

3.1.2 Duodji

80. Et prosjekt om revitalisering av duodjimerket ble igangsatt av samerådet i 2015. Prosjektets mål var å utrede hvordan varemerket "Sámi Duodji" (samisk kunsthåndverk) kan revideres, revitaliseres og brukes for å få en bedre forståelse av innhold og komme frem til en felles definisjon. I prosjektrapporten uttales det blant annet at duodjitradisjonen og duodjikunnskapen har behov for juridisk beskyttelse.
81. Kopiering av duodji er en utfordring, og rettsvern for duodji er et av de områdene som krever et samarbeid over landegrensene. Rettsvernet må innebære vern mot utenforståendes urettmessige bruk av duodji i kommersiell hensikt. Det er viktig å ha strategier for hvordan dette kan løses. Blant annet er det nødvendig å samarbeide med duodjimiljøene i alle land der samene bor. En felles varemerkeordning kan ses på som en måte å realisere kontroll med duodji og samisk kultur (jf. art. 32).

4 Trygd og helse

4.1 Artikkel 25

4.1.1 Helse

82. Det er et problem for samiske pasienter at det ikke er tilgang til samisk tolk på de store sykehusene der samiske pasienter er til behandling. Hammerfest sykehus har tilstedeværende tolk på dagen, og tilbud om fjertolkning om kveldene og i helgene. Sametinget mener dette er noe alle sykehus i samiske områder må ha for å sikre kommunikasjonen mellom pasient og lege. I dag må pårørende ofte fungere som tolk, og det er ikke tilrådelig i et tolkefaglig perspektiv. En tolkelov må snarest komme på plass slik at disse utfordringene kan løses. Det er nødvendig å se på endringer i reglene for samiske pasienters og brukeres rettigheter med hensyn til samiske språk.

4.1.2 Samiske språk innenfor helse- og omsorgstjenesten

83. Bruk av samisk språk innenfor helse- og omsorgstjenesten er knyttet til retten til et likeverdig tjenestetilbud. Dette følger av rettigheter samiske pasienter og samiske barn har under barnevernets omsorg i henhold til nasjonale lover og internasjonale konvensjoner. Likeverdige helsetilbud for samiske pasienter forutsetter at tjenestetilbudet tilrettelegges pasientenes kulturelle

og språklige bakgrunn. Helse og omsorgstjenesten i kommunene reguleres av lov 24. juni 2011 nr. 30 om kommunale helse- og omsorgstjenester (helse- og omsorgstjenesteloven). Samiske pasienters rettigheter til bruk av samisk jf. sameloven § 3,1 pålegger kommunene å sørge for at samiske pasienters eller brukeres behov for tilrettelagte tjenester blir vektlagt ved utforming av tjenesten. I merknad til loven fremkommer det også at øvrige kommuner som har samisk befolkning, forpliktes til språklige og kulturelt tilrettelagte tilbud. For at målet om likeverdige helse og sosialtjenester til det samiske befolkning skal nås må kunnskapen om samisk språk og kultur være tilgjengelig i større grad i kommunale helse og omsorgstjenester. Denne kompetansen må være integrert i kommunale helse- og omsorgsplaner, og i utførelse av tjenestene.

84. Sametinget erfarer at helse- og omsorgstjenesten i ulike kommuner og regioner med samisk befolkning har varierende bevissthet og kunnskap om samiske pasienters behov. Samiskspråklige tilbud er ofte avhengig av enkeltpersoners kunnskap og interesse for å tilrettelegge for samiske pasienter. Samtidig er det en landsdekkende mangel på samisktalende fagfolk innenfor alle felt av helsetjenesten. Behovet for å bruke samisk i møte med helsetjenester er tilstede i de fleste kommuner. Deriblant vil sametingets mål om å styrke bruken av samisk også øke behovet for samiskspråklige helsetjenester for barn. Samiske barn i førskolealder har rett på oppfølging av sin utvikling på lik linje med andre barn. Da må det være en helsestasjon som kan kommunisere med barn på deres eget språk tilgjengelig, uavhengig av bosted. Samiske eldre som glemmer sitt andrespråk skal gå en trygg alderdom i møte, der egen kultur og språk har en naturlig plass innenfor hjelpetilbudene de mottar. Sametinget erfarer dessverre at mange av våre eldre er sosialt isolert store deler av døgnet fordi helsepersonellet eller pårørende ikke kan kommunisere på samisk. NOU 2016:18 *Hjertespråket* foreslår å lovfeste en individuell rett til språk og kulturelt tilpassede tjenester uavhengig av hvor pasientene befinner seg. Sametinget mener at det også er nødvendig å forplikte kommuner med samisk befolkning å påse at samiske pasienters rett og behov for tilrettelagte tjenester er integrert og synliggjort i kommunale helse- og omsorgsplaner og i utførelsen av tjenestene (jf. art. 26).

85. Samiskspråklige helsetjenester er spesielt nødvendig innenfor behandlingstilbud der god kommunikasjon er avgjørende for god kvalitet på tjenesten og en vellykket behandling. Dette omhandler særlig samiske pasienter innen eldreomsorg, psykisk helse og rus, tilbud til barn og pasienter med kognitive og livstruende sykdommer. Manglende mulighet til å bruke eget språk reduserer også kvaliteten på tjenestene, og er en trussel mot pasientenes sikkerhet fordi risikoen for feil behandling øker. Sametinget mener det er nødvendig at det samiske folks rett til språklig og kulturelt tilrettelagte tjenestetilbud påpekes med tyngde.

4.1.3 Barnevern

86. Samiske barns møte med barnevernet har lenge vært lite tilfredsstillende. Samiske barns rettigheter som urfolksbarn er ikke godt kjent innenfor hele barnevernssystemet, og følges ikke opp i tilstrekkelig grad. Kommuner har varierende bevissthet og kunnskap om kommunens samiske befolkning og om samiske barns rettigheter. Videre er det også utfordrende å skape forståelse for samiske barns behov. Det er et stort behov for kunnskap om samiske barns rettigheter som urfolksbarn på alle nivåer av barnevernstjenesten. Det medfører at de avgjørelser som tas ikke alltid er til det beste for barnet.

87. Det bør utvikles retningslinjer for vurdering av samiske barns rettigheter og behov når barnevernstiltak igangsettes. Utvikling av retningslinjer vil kvalitetssikre at ivaretagelse av samiske barns rettigheter ikke i så stor grad er avhengig av den enkeltes kunnskap, og kan også ha en viktig rolle innenfor opplæring av fosterhjem. Sametinget mener det må etableres et samisk nasjonalt veiledningsorgan som har veiledningsansvar ovenfor kommunale barneverntjenester. Kommuner må forpliktes til å kontakte samisk veiledningsorgan når omsorgsovertakelse av samiske barn vurderes, og fylkesmannens tilsyn og myndighet må styrkes på området (art. 25 jf. art. 28, 29, 30 og 31).
88. Ekspertutvalget for regionreformen mente at overføring av barnevernsoppgavene som i dag ligger til stat og kommune bør utredes. Sametinget ønsker dialog med departementet før et utredningsarbeid blir igangsatt slik at samiske perspektiver blir ivare tatt i utredningsarbeidet, og forventer videre å bli konsultert om tiltak som kan få konsekvenser for samiske interesser (art. 25 jf. art. 6 og 7).

5 Utdanning og kommunikasjon

5.1 Artikkel 26, 27, 28 og 29

5.1.1 Barnehage

89. Per i dag går 91 pst. av alle barn i Norge i alderen 1-5 år i barnehagen. Av disse er det i underkant av 900 barn som får et samisk barnehagetilbud. Den samiske barnehagesektoren er spredt med 31 samiske barnehager. Disse har ulikt utgangspunkt som følge av geografisk tilhørighet, lokal forankring og språk. I tillegg til disse gir rundt 30 norske barnehager tilbud om samisk språkstimulering til både enkeltbarn med samisk som førstespråk og til barn som skal lære seg samisk. Barnehagene innhenter ofte en samiskspråklig ressursperson kun for noen få timer per uke, gjennomsnittlig 2 timer per uke. Dette er ikke optimalt for hverken det samiske barnet eller de ansatte i barnehagen. Forskning viser at barn lærer språk best i samhandling med andre barn og voksne. Dette krever et bevisst og systematisk språkarbeid i barnehagene.
90. Barnehagene mangler verktøy som de kan bruke som støtte i arbeidet med samisk språk. Barnehagene rapporterer at barnas ulike språknivå krever metoder som er tilpasset barna. Barnehager velger i dag selv hvordan de organiserer og hvilke metoder de velger for språkarbeidet. En metode som er i bruk i dag i noen barnehager er en ekstra samiskspråklig ressursperson (giellačeahppi). I dag er det kun noen barnehager som får tildelt midler til slike språktiltak, og tilbakemeldingene er at barnehagene med denne type støtte oppnår bedre effekt av språkarbeidet i form av at flere barn tilegner seg og utvikler sitt samiske språk. Ansatte i barnehagen får også god språkstøtte fra "giellačeahppi".
91. Sametinget må få større innflytelse på utviklingen for samiske barn i barnehagesektoren. En av utfordringene for samiske barnehager er at de ofte bygger på en vestlig barnehagetradisjon. Sametinget har i 2017 satt i gang et prosjekt kalt *Sámi mánát ođđa searvelanjain* (samiske barn i nye pedagogiske rom). Prosjektet er en oppfølging av tiltak i NOU 2016: 18 *Hjertespråket* og ble igangsatt høsten 2017 og varer i 5 år. Prosjektet skal gjennom målrettede tiltak løfte kvaliteten i samiske barnehager. Dette blant annet gjennom en endring i den pedagogiske tilnærmingen. Hovedmålet er at samisk filosofi skal danne grunnlaget for innholdet i samiske barnehager der

samiske verdier, levesett, naturfilosofi, samiske språk, kultur, ledelse og tradisjonell kunnskap er bærende elementer i det pedagogiske arbeidet. Innholdet i barnehagene må ta utgangspunkt i den samiske årstidskalenderen og knytte det pedagogiske arbeidet til årets gang og endringene i naturen. Sametinget mener en god løsning vil være en egen samisk rammeplan for å ivareta samiske barns rettigheter og for å sikre at samiske barn får utøve sitt språk og sin kultur både når de går i samiske barnehager og når de får tilbud i norske barnehager: (art. 27 jf. art. 7(1), 26, 28(3), 29 og 31).

92. Det er mangel på samisk pedagogisk materiell til barnehagene. Sametinget setter av midler til utvikling av pedagogisk materiell og fordeler midlene gjennom tilskuddsordninger. Behovet blir ikke dekket fordi for lite midler er avsatt til Sametinget over statsbudsjettet (art. 26 jf. art. 27, 28(1)(3) og 31).
93. Det er behov for at barnehageloven forplikter kommuner å tilby samiskspråklig barnehagetilbud etter en sterk språkmodell til alle barn der foreldrene ønsker det. Sametinget har vært i dialog med barnehageeiere/kommuner om språksituasjonen i nyetablerte samiske barnehager eller avdelinger, blant annet i Trondheim og Røros. Nyetablerte barnehager eller avdelinger støter på mange nye utfordringer om innhold og organisering av samiskspråklige barnehagetilbud. Sametinget har støttet nyetableringen med veiledning og tilskudd til etablering. Sametingets veiledning har fokus på at det er viktig å ha kunnskaper om hvordan barn med samisk som både første- og andrespråk fungerer i grupper for å kunne tilrettelegge språkarbeidet (art. 27 jf. art. 7(1)(3), 26, 28 og 29)
94. Nasjonalt er de økonomiske rammene for satsing på høy kvalitet i barnehagen prioritert. Utfordringen for Sametinget er at økonomiske midler til det samiske barnehagetilbud ikke blir prioritert. Dette vises gjennom tildeling av midlene. Tildelingen som er øremerket barnehager til Sametinget var på kr 22 mill. i 2018. Sametinget fordeler midlene gjennom sin tilskuddsforvaltning til barnehager, utviklingsarbeid og øvrig administrativt arbeid. Likevel forventes det at Sametinget skal følge opp alle nasjonale satsinger og samtidig fremme samiske barns rettigheter over de samme midlene. Manglende samiske barnehagetilbud og lange ventelister til samiske barnehageplasser har vært aktuelle problemstillinger i mange kommuner. Foreldre opplever å ikke få plass til sine barn i samiske barnehager, og at noen kommuner ikke har prioritert å tilrettelegge for samiske barnehagetilbud. Sametinget har hatt dialog og møter med både foreldre og kommuner. Dette har blant annet resultert i at det er etablert én sørsamisk avdeling i en barnehage på Røros, og én nordsamisk avdeling i en barnehage i Tromsø. Sametinget har bidratt med etableringstilskudd til begge barnehagene. For å bevare og utvikle samiske språk i barnehagene mener Sametinget staten Norge må prioritere og avsette friske midler til samisk språksatsing (art. 27 jf. art 7(1)(3), 26, 27, 28(1)(3) og 33).

5.1.2 Skole og opplæring

95. Staten Norge må legge til rette for at rammevilkårene for samisk opplæringstilbud ikke er dårligere enn opplæringstilbudet for øvrige elever i Norge. Sametinget er opptatt av at et av formålene med utdanningen er at barn av urfolk ikke skal nektes retten til sin kultur, sitt språk og sin religion i samvær med andre samer, og beskyttes mot diskriminering. Skolen er et viktig verktøy for å revitalisere og utvikle samiske språk.

96. Sametinget mener at en revidert opplæringslov må styrke samiske elevers rettigheter og særlig tydeliggjøre retten til opplæring i faget samisk over hele landet og retten til opplæring på samisk i alle fag utenfor forvaltningsområdet for samisk språk. Det er uheldig at Sametinget ikke har fått gjennomslag for sitt ønske til regjeringen om å få utpeke noen medlemmer til det offentlige utvalget som gjennomgår opplæringsloven og som skal foreslå lovendringer og andre tiltak. Sametinget har blitt henvist til å representere samene i en referansegruppe til utvalget. En revidert lov må rette opp skjevheten med hensyn til at samiske barns rett til opplæring i og på samisk og på grunnlag av samiske kulturverdier er knyttet til hvor de bor og hvor mange elever som ønsker slik opplæring. I tillegg bør det lovfestes en rett til språkbadsamlinger for elever som mottar faget samisk som fjernundervisning eller som får undervisning utenfor forvaltningsområdet for samisk språk. (art. 28 jf. art. 26, 27, 29 og 33).
97. Hverken opplæringsloven eller friskoleloven sikrer et samisk opplæringstilbud i tilstrekkelig grad. Ulike tolkningspraksiser har dannet seg og innebærer at samiske elever behandles ulikt fra region til region. Sametinget oppfatter mangelen på samiske elevers mulighet til å velge skoletilbud som diskriminerende. Den samiske befolkningen i Norge må følge samfunnsutviklingen for å ikke bli dårligere stilt enn majoritetsbefolkningen. Dette medfører et flyttemønster hvor svært mange samiske barn bor utenfor forvaltningsområdet for samisk språk. Sametinget er bekymret for den sterke begrensningen opplæringsloven oppstiller for muligheten til å igangsette undervisning i og på samisk utenfor forvaltningsområdet for samisk språk. Gjennom utstrakt bruk av administrative betingelser, slik som kravet om et spesifikt antall elever og begrensninger med hensyn til geografi utgjør før undervisning igangsettes, vil samiske barn i mange områder av Norge ikke få undervisning i og på sitt eget språk. Sametinget mener antall elever alene ikke er tilstrekkelig for å avgjøre om det er mulig å igangsette undervisning i og på samisk (art. 26, 27 og 28(1)(3) jf. art 2 og 3).
98. Det er behov for endringer i friskoleloven slik at samiske elevers rett til opplæring i samisk ivaretas. Sametinget mener friskoleloven burde ha hjemmel for at godkjenningsmyndigheten kan stille vilkår om at skolen skal tilby opplæring i samisk. Friskoleloven må gi minimum de samme rettigheter til samiske elever som opplæringsloven (art. 28 jf. art. 26, 27 og 29).
99. Blant samiske gutter og unge menn er det en høy andel som ikke påbegynner eller gjennomfører videregående opplæring. Det kan tenkes at dette blant annet er et utslag av at skolesystemet ikke er tilpasset de behov som denne gruppen har. Sametinget mener det er nødvendig med nasjonale program for bedre gjennomføring i videregående opplæring inneholder tiltak som tar hensyn til kultur og kulturforskjellers mulige innvirkning på unge menns bortvalg av videregående opplæring (art. 26. jf art. 27).
100. Samiske skoler og oppvekstsentre er stadig truet av nedleggelse. Disse skolene befinner seg ofte i utkantstrøk og har relativt lave elevtall, noe som medfører at kommunale og nasjonale myndigheter nedprioriterer de samiske skolene i budsjettbehandlingene. Noen eksempler er Hattfjeldal skole i sørsamisk område og Sirma skole i nordsamisk område. Begge disse skolene har utelukkende samiske elever og undervisningen er lagt opp med basis i samisk språk og kultur. Fortsatt drift av disse to skolene er inntil videre sikret. Det finnes flere eksempler på nedlegging av distriktsskoler hvor et flertall av elevene var samiske. Sametinget er kritisk til at den samiske bosettingsstrukturen med spredt bebyggelse med lavt elevtall som en følge blir brukt som

argument for å bygge ned distriktsskoler med samiske skoletilbud. Et skoletilbud for samiske elever må ta hensyn til den tradisjonelle samiske samfunnsstrukturen, med bosetninger i nærheten av tradisjonelle næringer som reindrift, jordbruk, duodji, jakt og fiske. Nedlegging av samiske skoler i distriktene medfører en systematisk nedbygging av undervisningstilbudet for samiske barn og svekker gjennomføringen av samers opprettholdelse av kultur og språk. Sametinget mener det er nødvendig at regjeringen sørger for tilstrekkelige budsjettmessige overføringer til skoleeierne slik at samiske skoler kan opprettholdes (art. 27(3) jf. art 26, 28(1)(3) og 29).

5.1.3 Samiske læremidler

101. Sametinget ønsker å oppnå et like bredt tilfang av samiske læremidler i alle fag på alle årstrinn og nivåer, og på sør- lule- og nordsamisk, som det er for læremidler på norsk. Læremidlene skal være av god kvalitet, og være i tråd med gjeldende læreplanverk og andre faglige vilkår. Sametinget er bekymret over læremiddelsituasjonen og mener at mangelen på samiske læremidler gir elevene en oppfatning av at samiske språk, kultur og samfunnsliv har lavere status, og truer samiske barns rett til et kvalitativt godt opplæringstilbud. I den samiske skole er det ikke samiske læremidler i alle fag og på alle årstrinn og nivåer til tross for samiske barns rett til opplæring. Omfanget av samiske digitale læremidler er svært begrenset og er kostnadskrevende å utarbeide. Utvikling av læremidler, særskilt digitale læremidler, er kostnadskrevende og det er ikke et kommersielt marked for disse læremidlene. Med dagens nivå på statlige bevilgninger og med stadig revidering av læreplaner med påfølgende behov for nye læremidler, er det ikke mulig for Sametinget å sørge for å få utviklet et tilfredsstillende læremiddeltilbud raskt nok. Dette innebærer at de statlige bevilgningene til læremiddelproduksjon må økes betraktelig. Sametinget mener at tilgangen til samiske læremidler må sikres i revidert opplæringslov, på samme måte som dagens lovgivning sikrer tilgangen til norske og nynorske læremidler (art. 26 jf. 27(1)(3), 28(1)(3), 29, og 31).

102. Evalueringen av Kunnskapsløftet – samisk (NR-rapport nr. 1/2012 *Kunnskapsløftet 2006 Samisk – mot en likeverdig skole?*), viser at lærere oppfatter mangelen på samiske læremidler som svært krevende fordi lærerne må produsere en del læremidler selv, og dette medfører en merbelastning i arbeidshverdagen. Samisk språkutvalg har i sin utredning «NOU 2016: 18 *Hjertespråket* anbefalt at det etableres et nordisk samarbeid med fokus på å utvikle samiske læremidler, samt at det foretas en gjennomgang av gjeldende regelverk for åndsverkloven, slik at det blir lettere å dele samiske læremidler, læremateriell og digitale leksjoner over landegrensene (art 27 og 28(1)(3) jf. art 32).

5.1.4 Samiske språk i offentlig forvaltning

103. Sametinget ønsker en samlet effektiv oppfølging av NOU 2016: 18 *Hjertespråket* for samiske språk med endringer i lover og øvrige tiltak. Sametinget har deltatt på og vært med på arrangere en rekke høringsseminarer om forslagene i NOU:en. Sametinget påpeker at de mange hørings svar som er kommet viser at det er en stor interesse for de samiske språkene, samtidig som de samiske språkene er under svært stort press og flere står i fare for å dø ut. Oppfølgingsarbeidet er blitt tatt opp i forbindelse med konsultasjons- og høringsmøter (art. 28(3)).

104. Sametinget ser at manglende tilrettelegging av samiskspråklige tilbud fra kommunale og offentlige myndigheter en rekke steder fører til brudd på samelovens språkregler. Sametinget får

sjelden innsyn i eventuelle klager på manglende oppfølging av loven, men har i noen tilfeller fått kopi av klage som er sendt til klageinstansen. Sametinget ser at det også innen forvaltningen er usikkerhet omkring hvordan samelovens språkregler skal tolkes og hvordan slike klager skal behandles. Manglende informasjon i forvaltningen og til samiske brukere om hvor og hvem Samelovens språkregler gjelder for er en utfordring som må løses. Sametinget ser behov for at det blir etablert en tilsynsfunksjon og at klagemulighetene styrkes gjennom økt informasjon om rettigheter, og gjennom etablering av et språkombud. Et samisk språkombud kan også følge opp om rettigheter som følger av samelovens kapittel 3 overholdes (art. 28(3)).

105. Regjeringens femårige handlingsplan for samiske språk hadde en virkeperiode fra 2009 til 2017. Målet var å legge grunnlag for en sterkere innsats for de samiske språkene og innsatsen rettet seg særlig mot opplæring, utdanning, offentlig tjeneste og omsorgsyting og bruk og synliggjøring av samiske språk i offentlig sammenheng. Sametinget aventer sluttrapport for handlingsplanen og forventer en sentral rolle i videreføringen av planarbeidet for samiske språk (art. 28(3)).
106. Innlemmelse av nye kommuner i forvaltningsområdet for samisk språk har stor betydning for den samiske befolkningen, og bidrar til å styrke og utvikle samisk språk i områdene. Elleve kommuner er med i ordningen, i tillegg har Kommunal- og moderniseringsdepartementet sendt ut forslag om endring av forskrift til samelovens språkregler på høring i forbindelse med at Røros kommune har søkt om innlemmelse. Skånland kommune har også søkt om innlemmelse. Sametinget forventer at Regjeringen setter av økonomiske midler slik at nye kommuner snarlig kan innlemmes i ordningen (art. 28(3)).
107. Sametinget har fra 2012 hatt samarbeidsavtaler med kommunene og fylkeskommunene i forvaltningsområdet for samisk språk. Dette for å følge opp bruken av Sametingets tospråklighetsmidler og at kommunene blir mer aktive med å utvikle og fremme samisk språk i egne kommuner. Sametinget ser behov for videre oppfølging og utvikling av samarbeidsavtalene, samt forvaltningen av tospråklighetsmidlene. Sametinget utreder nå en sak om at forvaltningsområdet for samisk språk omgjøres til samisk språkområde. Endringer i språksituasjonen, bosetningsmønster og nye kommuner i de ulike språkområdene må følges opp av en forvaltningsmodell som også sikrer individuelle rettigheter. Det må tas hensyn til ulike språksituasjoner for å kunne ivareta og utvikle språkene ut fra de behov som er i de forskjellige områdene. Sametinget mener det er nødvendig med en revidering av samelovens språkregler (art. 28(3)).
108. Sametinget har gjennomført årlige tiltak fra 2013 til 2016 gjennom språkkampanjene «Snakk samisk te mæ» og «Snakk samisk med barnet». Sametinget ønsket å motivere unge til å bruke samiske språk. Kampanjene har vært med på å fremme positive holdninger og bevisstgjøre småbarnsforeldre om språkvalg, gi informasjon og veiledning, samt vært til støtte for foreldre. Språkkampanjer er med på å sette fokus på språkene i en kortere periode, men Sametinget ser at det er nødvendig med omfattende og mer varige tiltak for at de samiske språkene skal brukes også i fremtiden (art. 28(3)).
109. Sametinget ser et stort behov for innsats for de samiske språkene på ulike nivåer i samfunnet og at det skal legges særlig vekt på barn og unges språkrettigheter. Sametinget ønsker en

satsning på språk i form av en språkreform med konkrete tiltak og prioriteringer der det er tatt høyde for administrative og økonomiske konsekvenser. Sametinget ønsker å inkludere det samiske samfunnet og språkbrukerne gjennom tiltak som bidrar til at samiske språk synes, høres og brukes i samfunnet. Sametinget behøver betydelig økte midler over statsbudsjettet for å gjennomføre dette arbeidet (art. 28).

5.2 Artikkel 31

5.2.1 Etablering av sannhets- og forsoningskommisjon

110. Sametinget er fornøyd med at Stortinget har fattet vedtak om at det skal etableres en sannhetskommisjon for samer og kvener i Norge. Historier og overgrep som har skjedd og de konsekvensene for enkeltmennesker og samfunn er eksempler på sider som bør dokumenteres. Samer opplever diskriminering og hatytringer både fra det norske samfunn, og også internt i det samiske samfunn. Sametinget har håp om at prosessen kunne lede til større kunnskap og toleranse for hverandres historie og ulike standpunkter (jf. art. 2).

5.2.2 Informasjon om samiske samfunnsforhold

111. Gáldu - kompetansesenter for urfolks rettigheter ble etablert i 2002 for å øke kunnskapen om og forståelsen for samiske rettigheter og urfolksrettigheter. Gáldu samlet inn, bygget opp, systematiserte, vedlikeholdt, bearbeidet, tilrettela og formidlet relevant informasjon og dokumentasjon om urfolksrettigheter nasjonalt og internasjonalt. Gáldu kunne også påpeke behovet for forskning på aktuelle områder. Gáldus virksomhet ble i 2017 integrert i Norges nasjonale institusjon for menneskerettigheter (NIM). Gáldus tidligere funksjon som en sentral leverandør av informasjon om samiske forhold er i dag ikke ivaretatt. De samiske veiviserne/Ofelaš er et godt tiltak, men er ikke et fullverdig informasjonstiltak etter artikkel 31. Sametinget mener det også er behov for å gjennomføre mer undervisning om samisk samfunn og kultur i den norske skolen.

6 Kontakt og samarbeid over statsgrensene

6.1 Artikkel 32

6.1.1 Samiske språk i flere land

112. De samme samiske språkene benyttes på tvers av landegrensene mellom Norge, Russland, Finland og Sverige. En helhetlig språkpolitikk innebærer at det er nødvendig at statene, herunder Norge, legger til rette for et godt grenseoverskridende samisk samarbeid. Felles terminologiutvikling er viktig. Det vil være svært uheldig om samme samiske språk utvikler seg i forskjellige retninger og gir kommunikasjonsproblemer mellom samer som bor i ulike land, slik Sametinget ser tendenser til i dag. Hvis det ikke finnes felles normerte termer på samisk, blir det også vanskelig for sametingene i Norge, Sverige og Finland å samarbeide om språktiltak på tvers av landegrenser, som utvikling av læremidler og utvikling av korrekturredskaper.

113. Normering av språk er grunnlaget for all språkutvikling. Sámi Giellagáldu er et felles språkfaglig organ, organisert gjennom et nordisk samisk fag- og ressursenter for samiske språk for sametingene i Norge, Sverige og Finland. Sámi Giellagáldu har ansvaret for normering av de samiske skriftspråkene og normering av ny terminologi i sørsamisk, lulesamisk, nordsamisk,

enaresamisk, og skoltesamisk. Organet har tre ansatte i administrasjonen og ni språkmedarbeidere. Utfordring vedrørende manglende permanent finansiering har vært tema på flere møter med sametingene og regjeringene i de nordiske land og det er ennå ikke på plass en permanent ordning for finansiering. Sametinget ønsker fast finansiering gjennom landenes respektive statsbudsjetter. Sámi Giellagáldu driftes i dag hovedsakelig gjennom EUs Interreg Nord-program med prosjektfinansiering som opphørte i slutten av mai 2018. Etter dette gikk organet en usikker fremtid i møte. Norge har bevilget midler gjennom statsbudsjettet i 2018 til å dekke organets faste utgifter på norsk side, men statsstøtten som gis av de nordiske landene er til sammen ikke tilstrekkelig til å drifte Sámi Giellagáldu med dagens kapasitet. Sametinget understreker at det er nødvendig med forutsigbare rammer for samisk grenseoverskridende språksamarbeid, noe en fortsatt delvis prosjektfinansiering ikke vil løse. Sametinget har forventninger til at sentrale myndigheter i alle de nordiske landene støtter opp om tiltaket. Sametinget peker på behovet for at Norge bidrar til varige praktiske og realistiske løsninger for samarbeidet med normering og utvikling av samiske språk (jf. art. 27 og 28(3)).

6.1.2 Grenseoverskridende samarbeid mellom skoler

114. Sametinget ser viktigheten av et nordisk samarbeid på opplæringsfeltet, og nytten av å samarbeide på nordisk nivå om en felles skolepolitikk med grunnlag i samiske språk og samiske verdier. Sametinget ønsker innsikt i hvilke skolepolitiske utfordringer samer i Finland, Sverige og Norge har og hvordan sametingene i fellesskap kan samarbeide om det samiske skoletilbudet. Sametinget i Norge inviterte i 2016 Sametingene i Finland og Sverige til oppstart av et prosjekt for grenseoverskridende skolesamarbeid. Sametinget har for budsjettåret 2017 og 2018 satt av økonomiske midler til et prosjekt for videreutvikling av grenseskolesamarbeidet mellom Sirbmá på norsk side og Ohcejohka på finsk side. Sametinget skal høsten 2018 ansette en prosjektsekretær til dette arbeidet. Sametinget i Norge dekker prosjektets møte- og reisekostnader (jf. art. 26, 28, 27 og 29).

7 Forvaltning

7.1 Artikkel 33

7.1.1 Tilskuddsforvaltning

115. Sametinget bevilger i dag direkte tilskudd (øremerkede tilskudd) og søkerbaserte tilskudd. Det er Sametinget som fastsetter retningslinjer for tilskuddsforvaltningen. Imidlertid har ikke Sametinget i dag hjemmelsgrunnlag for å fastsette de nødvendige bestemmelsene i forskrifts form. Statens økonomireglement pålegger Sametinget å sørge for en målrettet og effektiv tilskuddsforvaltning. I det ligger også et krav om å ha kontroll- og dokumentasjonsordninger, slik at bruken av midlene er betryggende dokumentert. Riksrevisjonen reviderer Sametingets bruk av bevilgede midler. I 2018 reviderer Riksrevisjonen Sametinget på målrapportering. Det er nødvendig at Sametinget får lovfestet forskriftsmyndighet over egen tilskuddsforvaltning.